

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 11. heinäkuuta 2023
(OR. en)

11144/1/23
REV 1

ECOFIN 669
UEM 203
SOC 495
EMPL 346
COMPET 690
ENV 769
EDUC 282
RECH 314
ENER 405
JAI 915
GENDER 146
ANTIDISCRIM 140
JEUN 184
SAN 421

ILMOITUS

Lähtettäjä: Neuvoston pääsihteeristö

Vastaanottaja: Pysyvien edustajien komitea / Neuvosto

Ed. asiak. nro: 11144/23

Kom:n asiak. nro: COM(2023) 614 final1

Asia: NEUVOSTON SUOSITUS Latvian vuoden 2023 kansallisesta uudistusohjelmasta sekä samassa yhteydessä annettu Latvian vuoden 2023 vakausohjelmaa koskeva neuvoston lausunto

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena edellä mainittu, komission ehdotukseen COM(2023) 614 final perustuva, neuvoston ja Eurooppa-neuvoston käsittelemä ehdotus neuvoston suositukseksi.

NEUVOSTON SUOSITUS,

annettu ... päivänä ...kuuta ...,

Latvian vuoden 2023 kansallisesta uudistusohjelmasta sekä samassa yhteydessä annettu Latvian vuoden 2023 vakausohjelmaa koskeva neuvoston lausunto

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 121 artiklan 2 kohdan ja 148 artiklan 4 kohdan,

ottaa huomioon julkisyhteisöjen rahoitusaseman valvonnan sekä talouspolitiikan valvonnan ja yhteensovittamisen tehostamisesta 7 päivänä heinäkuuta 1997 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1466/97¹ ja erityisesti sen 5 artiklan 2 kohdan,

ottaa huomioon makrotalouden epätasapainon ennalta ehkäisemisestä ja korjaamisesta 16 päivänä marraskuuta 2011 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1176/2011² ja erityisesti sen 6 artiklan 1 kohdan,

ottaa huomioon Euroopan komission suosituksen,

ottaa huomioon Euroopan parlamentin päätöslauselmat,

ottaa huomioon Eurooppa-neuvoston päätelmät,

¹ EYVL L 209, 2.8.1997, s. 1.

² EUVL L 306, 23.11.2011, s. 25.

ottaa huomioon työllisyyskomitean lausunnon,

ottaa huomioon talous- ja rahoituskomitean lausunnon,

ottaa huomioon sosiaalisen suojelun komitean lausunnon,

ottaa huomioon talouspoliittisen komitean lausunnon,

sekä katsoo seuraavaa:

- (1) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/241³, jolla perustettiin elpymis- ja palautumistukiväline, jäljempänä 'tukiväline', tuli voimaan 19 päivänä helmikuuta 2021. Tukivälineestä tarjotaan jäsenvaltioille rahoitustukea uudistusten ja investointien toteuttamiseen, eli kyse on unionin rahoittamasta finanssipoliittisesta elvytyksestä. Eurooppalaisen ohjausjakson ensisijaisten tavoitteiden mukaisesti tukivälineellä edistetään taloudellista ja osallistavaa elpymistä sekä kestävien ja kasvua edistävien uudistusten ja investointien toteuttamista, erityisesti sellaisten uudistusten ja investointien toteuttamista, joilla tuetaan vihreää ja digitaalista siirtymää sekä vahvistetaan jäsenvaltioiden talouksien häiriönsietokykyä. Tukiväline auttaa myös vahvistamaan julkista taloutta ja vauhdittamaan kasvua ja työpaikkojen luomista keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, parantamaan unionin alueellista yhteenkuuluvuutta ja tukemaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanon jatkamista. Tukivälineen mukainen enimmäisrahoitusosuus jäsenvaltiota kohti päivitettiin 30 päivänä kesäkuuta 2022 asetuksen (EU) 2021/241 11 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/241, annettu 12 päivänä helmikuuta 2021, elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta (EUVL L 57, 18.2.2021, s. 17).

- (2) Komissio hyväksyi 22 päivänä marraskuuta 2022 vuotuisen selvityksen kestävästä kasvusta 2023; tämä käynnisti vuoden 2023 talouspolitiikan koordinoinnin eurooppalaisen ohjausjakson. Eurooppa-neuvosto hyväksyi 23 päivänä maaliskuuta 2023 vuotuisen kestävä kasvun selvityksen 2023 painopisteet, jotka keskittyvät kilpailukykyisen kestävyuden neljän ulottuvuuden ympärille. Komissio antoi 22 päivänä marraskuuta 2022 lisäksi asetuksen (EU) N:o 1176/2011 perusteella laadittavan varoituskonetta koskevan kertomuksen 2023, jossa se katsoi, että Latvia kuuluu niihin jäsenvaltioihin, joissa saattaa olla epätasapainoja tai niiden uhka ja joista tarvitaan perusteellinen tarkastelu. Komissio antoi 24 päivänä helmikuuta 2023 myös lausunnon Latvian vuoden 2023 alustavasta talousarviosuunnitelmasta. Komissio antoi suosituksen euroalueen talouspolitiikkaa koskevaksi neuvoston suositukseksi sekä ehdotuksen vuoden 2023 yhteiseksi työllisyysraportiksi, jossa analysoidaan työllisyyspolitiikan suuntaviivojen ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden täytäntöönpanoa. Neuvosto hyväksyi suosituksen euroalueen talouspolitiikasta⁴, jäljempänä 'euroaluetta koskeva vuoden 2023 suositus', 16 päivänä toukokuuta 2023 ja yhteisen työllisyysraportin 13 päivänä maaliskuuta 2023.
- (3) Unionin talouksien häiriönsietokyky on osoittautunut erinomaiseksi, mutta geopoliittisen tilanteen vaikutus on edelleen negatiivinen. Samalla kun unioni pysyy vakaasti Ukrainan rinnalla, sen talous- ja sosiaalipolitiikassa keskitytään lyhyellä aikavälillä vähentämään energiasokkien negatiivista vaikutusta haavoittuvassa asemassa oleviin kotitalouksiin ja yrityksiin sekä keskipitkällä aikavälillä jatkamaan toimia vihreän ja digitaalisen siirtymän toteuttamiseksi, kestävä ja osallistavan kasvun tukemiseksi, makrotalouden vakauden turvaamiseksi ja häiriönsietokyvyn parantamiseksi. Lisäksi keskitytään vahvasti unionin kilpailukykyyn ja tuottavuuden parantamiseen.

⁴ Neuvoston suositus, annettu 16 päivänä toukokuuta 2023, euroalueen talouspolitiikasta (EUVL C 180, 23.5.2023, s. 1).

- (4) Komissio antoi 1 päivänä helmikuuta 2023 tiedonannon ”Vihreän kehityksen teollisuussuunnitelma nettonollan aikakaudelle”, jäljempänä ’Vihreän kehityksen teollisuussuunnitelma’. Vihreän kehityksen teollisuussuunnitelman tavoitteena on parantaa unionin nettonollateollisuuden kilpailukykyä ja tukea nopeaa siirtymistä ilmastoneutraaliuteen. Se täydentää käynnissä olevia Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan ja REPowerEU-suunnitelmaan kuuluvia toimia. Sen tavoitteena on myös luoda suotuisampi ympäristö, jotta voidaan lisätä unionin kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi vaadittavien nettonollateknologioiden ja tuotteiden tuotantokapasiteettia unionissa sekä varmistaa kriittisten raaka-aineiden saatavuus muun muassa monipuolistamalla hankintoja, hyödyntämällä jäsenvaltioiden geologisia luonnonvaroja asianmukaisesti ja maksimoimalla raaka-aineiden kierrätys. Vihreän kehityksen teollisuussuunnitelma rakentuu seuraavien neljän pilarin varaan: ennakoitava ja yksinkertaistettu sääntely-ympäristö, rahoituksen saannin nopeuttaminen, osaamisen parantaminen ja avoin kauppa häiriönsietokykyisten toimitusketjujen luomiseksi. Komissio antoi lisäksi 16 päivänä maaliskuuta 2023 tiedonannon ”EU:n pitkän aikavälin kilpailukyky vuoden 2030 jälkeen”, jonka perustana on yhdeksän toisiaan vahvistavaa tekijää ja tavoite pyrkiä luomaan kasvua edistävä sääntelykehys. Tiedonannossa määritetään ensisijaisia politiikkoja, joilla pyritään aktiivisesti saamaan aikaan unionin ja sen jäsenvaltioiden pitkän aikavälin kilpailukykyä edistäviä rakenteellisia parannuksia, oikein kohdennettuja investointeja ja sääntelytoimia. Jäljempänä esitettävillä suosituksilla edesautetaan kyseisiin ensisijaisiin politiikkoihin liittyviä toimia.
- (5) Vuonna 2023 talouspolitiikan koordinoinnin eurooppalainen ohjausjakso kehittyi edelleen tukiväliseen täytäntöönpanon mukaisesti. Elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpano kaikilta osin on edelleen olennaisen tärkeää eurooppalaisen ohjausjakson mukaisen politiikan ensisijaisten tavoitteiden saavuttamisen kannalta, koska suunnitelmat kytkeytyvät kaikkiin viime vuosina annettuihin asiaankuuluviin maakohtaisiin suosituksiin tai merkittävään osaan niistä. Vuosien 2019, 2020 ja 2022 maakohtaiset suositukset ovat yhtä lailla tärkeitä tarkistettaessa, päivitettäessä tai muutettaessa elpymis- ja palautumissuunnitelmia asetuksen (EU) 2021/241 14, 18 ja 21 artiklan mukaisesti.

- (6) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) 2023/435⁵, jäljempänä 'REPowerEU-asetus', joka annettiin 27 päivänä helmikuuta 2023, pyritään nopeassa tahdissa poistamaan unionin riippuvuus Venäjältä tuotavista fossiilisista polttoaineista. Tällä tavoin edistetään energiaturvallisuutta ja unionin energihuollon monipuolistamista sekä lisätään samalla uusiutuvien energialähteiden käyttöönottoa, energian varastointikapasiteettia ja energiatehokkuutta. REPowerEU-asetuksessa jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus lisätä kansallisiin elpymis- ja palautumissuunnitelmiinsa uusi REPowerEU-luku, jotta ne voivat rahoittaa keskeisiä uudistuksia ja investointeja, jotka auttavat saavuttamaan REPowerEU-tavoitteet. Kyseiset uudistukset ja investoinnit auttavat myös parantamaan unionin nettonollateollisuuden kilpailukykyä, kuten Vihreän kehityksen teollisuussuunnitelmassa hahmotellaan, ja niiden energiaan liittyvien maakohtaisten suositusten noudattamista, joita jäsenvaltioille on annettu vuonna 2022 ja annetaan tarvittavilta osin myös vuonna 2023. REPowerEU-asetuksessa otetaan käyttöön uusi rahoitustuen luokka, jota ei makseta takaisin; tuki asetetaan jäsenvaltioiden saataville elpymis- ja palautumissuunnitelmiin kuuluvien uusien energiaan liittyvien uudistusten ja investointien rahoittamiseksi.

⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/435, annettu 27 päivänä helmikuuta 2023, asetuksen (EU) 2021/241 muuttamisesta elpymis- ja palautumissuunnitelmien REPowerEU-lukujen osalta sekä asetusten (EU) N:o 1303/2013, (EU) 2021/1060 ja (EU) 2021/1755 ja direktiivin 2003/87/EY muuttamisesta (EUVL L 63, 28.2.2023, s. 1).

(7) Komissio hyväksyi 8 päivänä maaliskuuta 2023 tiedonannon, jossa annetaan finanssipoliittista ohjausta vuodeksi 2024, jäljempänä ’8 päivänä maaliskuuta annettu tiedonanto’. Sillä pyritään tukemaan jäsenvaltioiden vakaus- ja lähentymisohjelmien valmistelua ja sitä kautta vahvistamaan politiikan koordinoitua. Komissio muistutti, että vakaus- ja kasvusopimuksen yleisen poikkeuslausekkeen soveltamisesta luovutaan vuoden 2023 lopussa. Vuosiksi 2023 ja 2024 komissio vaati finanssipolitiikkaa, jolla varmistetaan keskipitkän aikavälin velkakestävyys ja lisätään potentiaalista kasvua kestäväällä tavalla, ja kehotti jäsenvaltioita esittämään vuoden 2023 vakaus- ja lähentymisohjelmissaan, miten niiden finanssipoliittisilla suunnitelmilla varmistetaan, että perussopimuksessa asetettua 3 prosentin viitearvoa suhteessa bruttokansantuotteeseen (BKT) noudatetaan ja varmistetaan uskottava ja jatkuva velan vähentäminen tai velan pitäminen maltillisella tasolla keskipitkällä aikavälillä. Komissio myös kehotti jäsenvaltioita luopumaan asteittain kansallisista finanssipoliittisista toimenpiteistä, joita on otettu käyttöön kotitalouksien ja yritysten suojelemiseksi energian hintasokilta, alkaen vähiten kohdennetuista toimenpiteistä. Se totesi, että jos tukitoimenpiteitä on tarpeen jatkaa energian hintojen uusien nousupaineiden vuoksi, jäsenvaltioiden olisi kohdennettava tällaiset toimenpiteet haavoittuviin kotitalouksiin ja yrityksiin paremmin. Komissio totesi, että julkista taloutta koskevat suositukset kvantifioitaisiin ja eriytettäisiin. Lisäksi, kuten linjauksista EU:n talouden ohjausjärjestelmän uudistamiseksi 9 päivänä marraskuuta 2022 annetussa komission tiedonannossa ehdotetaan, julkista taloutta koskevat suositukset laadittaisiin nettomääräisten perusmenojen pohjalta. Komissio suositti, että kaikki jäsenvaltiot edelleen suojaavat kansallisesti rahoitetut investoinnit ja varmistavat tukivälineen ja muiden unionin varojen tuloksellisen käytön, ottaen huomioon erityisesti vihreään ja digitaaliseen siirtymään sekä selviytymiskykyyn liittyvät tavoitteet. Komissio totesi aikovansa ehdottaa neuvostolle alijäämäperusteisten liiallisia alijäämiä koskevien menettelyjen käynnistämistä keväällä 2024 vuoden 2023 toteutumatietojen perusteella ja voimassa olevia säännöksiä noudattaen.

- (8) Komissio esitti 26 päivänä huhtikuuta 2023 lainsäädäntöehdotuksia, joilla unionin talouden ohjausjärjestelmää koskevat säännöt uudistetaan kattavasti. Ehdotusten keskeisenä tavoitteena on vahvistaa julkisen velan kestävyyttä ja edistää kestävää ja osallistavaa kasvua kaikissa jäsenvaltioissa uudistusten ja investointien avulla. Komission ehdotusten tavoitteena on parantaa kansallista sitoutumista, yksinkertaistaa ohjausjärjestelmää ja lisätä keskipitkän aikavälin painotusta sekä vahvistaa ja johdonmukaistaa toteuttamisen valvontaa. Suuntaviivoista EU:n talouden ohjausjärjestelmän uudistamiseksi 14 päivänä maaliskuuta 2023 annettujen neuvoston päätelmien mukaisesti tavoitteena on, että lainsäädäntötyö saadaan päätökseen vuonna 2023.
- (9) Latvia toimitti 30 päivänä huhtikuuta 2021 komissiolle kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelmansa asetuksen (EU) 2021/241 18 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Komissio arvioi asetuksen (EU) 2021/241 19 artiklan nojalla elpymis- ja palautumissuunnitelman merkityksellisyyttä, vaikuttavuutta, tehokkuutta ja johdonmukaisuutta kyseisen asetuksen liitteessä V esitettyjä arviointia koskevia suuntaviivoja noudattaen. Neuvosto hyväksyi 13 päivänä heinäkuuta 2021 täytäntöönpanopäätöksen Latvian elpymis- ja palautumissuunnitelmasta tehdyn arvion hyväksymisestä⁶. Rahoituserien maksamisen ehtona on, että komissio on hyväksynyt asetuksen (EU) 2021/241 24 artiklan 5 kohdan mukaisesti päätöksen, jossa todetaan, että Latvia on tyydyttävästi saavuttanut neuvoston täytäntöönpanopäätöksessä asetetut asiaankuuluvat välitavoitteet ja tavoitteet. Tyydyttävä saavuttaminen edellyttää, että edeltävien välitavoitteiden ja tavoitteiden saavuttaminen ei ole peruuntunut.

⁶ ST 10157/2021 INIT, ST 10157/2021 ADD 1, ja ST 10157/2021 ADD 1 COR 1.

- (10) Latvia toimitti vuoden 2023 kansallisen uudistusohjelmansa 25 päivänä huhtikuuta 2023 ja vuoden 2023 vakausohjelmansa 17 päivänä huhtikuuta 2023 asetuksen (EY) N:o 1466/97 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Ohjelmat on arvioitu yhdessä, jotta niiden keskinäiset yhteydet on voitu ottaa huomioon. Asetuksen (EU) 2021/241 27 artiklan mukaisesti vuoden 2023 kansallisessa uudistusohjelmassa otetaan huomioon myös Latvian puolivuositainen raportointi edistymisestä elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanossa.
- (11) Komissio julkaisi 24 päivänä toukokuuta 2023 Latviaa koskevan vuoden 2023 maaraportin. Siinä arvioidaan Latvian edistymistä neuvoston vuosina 2019–2022 hyväksymien asianomaisten maakohtaisten suositusten noudattamisessa ja selvitetään, miten Latvia on pannut elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöön. Kyseisen analyysin perusteella maaraportissa yksilöidään puutteita sellaisten haasteiden osalta, joihin elpymis- ja palautumissuunnitelmalla ei vastata tai joihin vastataan vain osittain, sekä tuodaan esiin uusia ja kehittymässä olevia haasteita. Maaraportissa arvioidaan myös Latvian edistymistä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanossa, työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevien unionin yleistavoitteiden saavuttamisessa sekä Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen tavoitteisiin pääsemisessä.

(12) Komissio on tehnyt asetuksen (EU) N:o 1176/2011 5 artiklan nojalla Latviasta perusteellisen tarkastelun, jonka tulokset se julkaisi 24 päivänä toukokuuta 2023. Komission päätelmä oli, että Latviassa ei ole makrotalouden epätasapainoja. Erityisesti ulkoiseen lainanottoon ja asumiseen liittyvät haavoittuvuudet ovat edelleen lieviä, ja vaikka kilpailukykyyn kohdistuvat haavoittuvuudet ovat puolestaan olennaisia, niiden odotetaan pysyvän hallinnassa lähitulevaisuudessa. Vaihtotaseen alijäämä kasvoi äskettäin merkittävästi, mutta sen odotetaan supistuvan huomattavasti vuonna 2023 ja edelleen vuonna 2024. Latvian ulkomainen nettovarallisuusasema, joka on parantunut huomattavasti viimeisten kymmenen vuoden aikana, pysynee jokseenkin samana. Jos inflaatio- ja palkkاپaineet kuitenkin jatkuvat, ne uhkaavat heikentää Latvian kilpailukykyä, varsinkin kun pohjainflaatio on selvästi euroalueen keskiarvoa korkeampi. Vaikka asuntojen hintojen kasvu on ollut viime aikoina nopeaa, yliarvostus ei näytä olevan merkittävä ongelma. Lisäksi asuntojen hintojen kasvu hidastui vuoden 2022 lopulla, asuntolainananto on ollut heikkoa ja kotitalouksilla on vain vähän velkaa suhteessa kotitalouksien tuloihin ja se on edelleen vähenemässä. Latviassa on edessään suuria rakenteellisia taloudellisia haasteita, jotka liittyvät työvoiman tarjonnan vähenemiseen, mikä on osaltaan vaikuttanut yksikkötyökustannusten nopeaan nousuun ja uhkaa heikentää kilpailukykyä keskipitkällä aikavälillä. Poliittiset toimintaedellytykset ovat kaiken kaikkiaan suotuisat, mutta lisätoimenpiteet saattaisivat auttaa vähentämään havaituista heikkouksista aiheutuvia riskejä. Kilpailukykyä ylläpitävän politiikan täytäntöönpano, mukaan lukien toimenpiteet työvoiman tarjonnan laadun ja määrän lisäämiseksi, olisikin tässä mielessä tärkeää. Lisäksi rakennuslupaprosessin lyhentäminen auttaisi tukemaan asuntotarjontaa ja parantamaan asuntomarkkinatilannetta.

- (13) Eurostatin vahvistamien tietojen mukaan Latvian julkisen talouden alijäämä, joka vuonna 2021 oli 7,1 prosenttia suhteessa BKT:hen, supistui 4,4 prosenttiin vuonna 2022, ja julkinen velka, joka vuoden 2021 lopussa oli 43,7 prosenttia suhteessa BKT:hen, laski vuoden 2022 loppuun mennessä 40,8 prosenttiin. Komissio antoi 24 päivänä toukokuuta 2023 Europan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 126 artiklan 3 kohdan nojalla laaditun kertomuksen. Kertomuksessa käsiteltiin Latvian julkisen talouden tilannetta, sillä vuonna 2022 sen julkisen talouden alijäämä ylitti perussopimuksessa asetetun 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen. Kertomuksessa todettiin, että alijäämäkriteeriä ei ole noudatettu. Komissio ei ehdottanut 8 päivänä maaliskuuta 2023 antamansa tiedonannon mukaisesti uusien liiallisen alijäämän menettelyjen aloittamista keväällä 2023. Tämän jälkeen komissio totesi aikovansa ehdottaa neuvostolle alijäämäperusteisten liiallisia alijäämiä koskevien menettelyjen käynnistämistä keväällä 2024 vuoden 2023 toteutumatietojen perusteella. Latvian olisi otettava tämä huomioon toteuttaessaan vuoden 2023 talousarviotaan ja laatiessaan alustavaa talousarviosuunnitelmaansa vuodeksi 2024.
- (14) Julkisen talouden rahoitusasemaan ovat vaikuttaneet finanssipoliittiset toimenpiteet, joita on toteutettu energian hinnannousun taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten lieventämiseksi. Vuonna 2022 tällaisia verokertymää vähentäviä finanssipoliittisia toimenpiteitä olivat muun muassa lämmityskustannusten hyvitykset (jotka riippuvat käytetystä energialähteestä) ja kotitalouksien sähkölaskujen pienentäminen, kuukausittaiset etuudet haavoittuville kotitalouksille ja lapsiperheille sekä eläkkeiden aikaistettu indeksointi ja avustukset energiavaltaisilla aloilla toimiville yrityksille sekä sähkökustannusten noususta yrityksille maksettavat hyvitykset. Komissio arvioi, että kyseisistä toimenpiteistä julkiselle taloudelle vuonna 2022 aiheutuneet nettokustannukset olivat 1,5 prosenttia suhteessa BKT:hen. Julkisen talouden rahoitusasemaan ovat vaikuttaneet myös Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden tilapäisen suojelun tarjoamisen talousarviokustannukset, joiden arvioidaan olleen 0,2 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2022. Samaan aikaan covid-19-kriisiin liittyvien väliaikaisten hätätoimenpiteiden arvioidut kustannukset laskivat 1,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2022, kun ne vuonna 2021 olivat 5,0 prosenttia.

- (15) Neuvosto suositti⁷ 18 päivänä kesäkuuta 2021, että Latvia varmistaa, että finanssipolitiikan viritys on vuonna 2022 edelleen kasvua tukeva, tukivälineen tarjoama sysäys mukaan lukien, ja jatkaa kansallisesti rahoitettavia investointeja. Neuvosto suositti myös, että Latvia pitää kansallisesti rahoitettujen juoksevien menojen kasvun hallinnassa.
- (16) Komission arvioiden mukaan finanssipolitiikan viritys⁸ oli vuonna 2022 neutraali (0,0 % suhteessa BKT:hen), mikä oli asianmukaista tilanteessa, jossa inflaatio oli korkea. Neuvoston suosituksen mukaisesti Latvia jatkoi elpymisen tukemista tukivälineestä rahoitettavilla investoinneilla. Tukivälineen avustuksilla ja muilla unionin varoilla rahoitettavat menot olivat 1,1 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2022 (1,3 % suhteessa BKT:hen vuonna 2021). Kapasiteettirajoitusten ja rakennushintojen nousun vuoksi joitakin tukivälineen avustuksilla ja muilla unionin varoilla vuonna 2022 rahoitettuja investointeja lykättiin, mikä johti menojen pieneen vähenemiseen. Kansallisesti rahoitettavilla investoinneilla oli finanssipolitiikan viritykseen kiristävä vaikutus, joka oli 1,2 prosenttiyksikköä⁹. Sen vuoksi neuvoston suosituksen vastaisesti Latvia ei ole jatkanut kansallisesti rahoitettavia investointeja. Kansallisesti rahoitettavien juoksevien perusmenojen kasvulla (ilman uusia tulopuolen toimenpiteitä) oli samaan aikaan finanssipolitiikan viritykseen kiristävä vaikutus, joka oli 0,3 prosenttiyksikköä. Sen vuoksi Latvia on pitänyt kansallisesti rahoitettavien juoksevien menojen kasvun kurissa.

⁷ Neuvoston suositus, annettu 18 päivänä kesäkuuta 2021, jolla annetaan neuvoston lausunto Latvian vuoden 2021 vakausohjelmasta (EUVL C 304, 29.7.2021, s. 63).

⁸ Finanssipolitiikan viritystä mitataan perusmenojen (ilman päätösperäisiä tulopuolen toimenpiteitä) muutoksena suhteessa keskipitkän aikavälin potentiaaliseen kasvuun. Perusmenoista on jätetty pois covid-19-kriisiin liittyvät väliaikaiset hätätoimenpiteet, mutta niihin on otettu mukaan tukivälineen tuella, jota ei makseta takaisin (avustukset), ja muilla unionin varoilla rahoitettavat menot. Lisätietoja on julkisen talouden tilastotaulukoiden laatikossa 1.

⁹ Tämä kiristävä vaikutus johtuu erityisesti unionin varoilla osarahoitettujen investointihankkeiden menojen vähenemisestä, mikä vaikutti myös kansallisen rahoitusosuuden kehitykseen (erityisesti paikallishallinnon tasolla), sekä puolustustarvikkeiden luovutuksesta Ukrainaan, joka kirjataan negatiiviseksi kiinteän pääoman bruttomuodostukseksi ja kompensoidaan pääomansiirrolla. Samaa aikaan muilla kansallisesti rahoitetuilla pääomamenoilla oli elvyttävä vaikutus, joka oli 1,7 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen. Muiden pääomamenojen kasvu johtuu suurelta osin kansallisen energiahuollon turvaamiseksi luoduista maakaasuvarannoista sekä puolustustarvikkeiden siirtämisestä Ukrainaan.

- (17) Vuoden 2023 vakausohjelmaan sisältyvien julkisen talouden kehitysarvioiden perustana oleva makrotalouden skenaario on vuonna 2023 ja sen jälkeen varovainen. Hallitus ennustaa reaalisien BKT:n pysyvän ennallaan vuonna 2023 ja kasvavan 2,0 prosenttia vuonna 2024. Komission kevään 2023 talousennusteessa puolestaan reaalisien BKT:n kasvuksi ennustetaan 1,4 prosenttia vuonna 2023 ja 2,8 prosenttia vuonna 2024. Tässä ennusteessa on otettu huomioon vuoden 2023 vakausohjelmaan sisältyvät tiedot, kuten BKT:n kasvua vuonna 2022 koskevien tietojen tarkistukset sekä vuoden 2023 ensimmäisen neljänneksen pikaennakko, joiden molempien mukaan BKT on kasvanut arvioitua voimakkaammin. Nimellisen BKT:n ennakoitu kasvu on kuitenkin molemmissa ennusteissa toisiaan vastaava: vuoden 2023 vakausohjelmassa kasvun odotetaan olevan 11,7 prosenttia vuonna 2023 ja 5,5 prosenttia vuonna 2024 ja komission vuoden 2023 kevään ennusteessa 10,5 prosenttia vuonna 2023 ja 5,6 prosenttia vuonna 2024.
- (18) Vuoden 2023 vakausohjelman mukaan julkisen talouden alijäämä supistuu 4,0 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2023. Vuotta 2023 koskeva alijäämäsopeutus johtuu pääasiassa menojen kehityksestä: useimpien pandemiaan liittyneiden tukitoimenpiteiden asteittaisen lopettamisen odotetaan pienentävän alijäämää, eikä kansallisen kaasuvarannon perustamisesta vuonna 2022 aiheutuneita menoja ennakoita vuodelle 2023. Nämä säästöt kuitenkin kumoutuvat osittain, koska vuoden 2023 talousarviopakettiin on sisällytetty uusia menopuolen toimenpiteitä, kuten julkishallinnon ja terveydenhuoltohenkilöstön palkankorotukset, terveydenhuoltopalvelujen, tieteen, tutkimuksen ja korkeakoulutuksen juokseviin menoihin osoitettujen määrärahojen kasvattaminen sekä huomattava puolustusala ja sisäistä turvallisuutta koskeva julkisten investointien paketti. Lisäksi eläke- ja avustusmenojen odotetaan kasvavan indeksointikertoimien korotusten vuoksi. Vuoden 2023 vakausohjelman mukaan julkisen talouden velka, joka oli vuoden 2022 lopussa 40,8 prosenttia suhteessa BKT:hen, pienenee vuoden 2023 loppuun mennessä 39,6 prosenttiin. Komission kevään 2023 talousennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä on 3,8 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2023. Tämä vastaa vuoden 2023 vakausohjelmassa ennakoitua alijäämää. Julkisen talouden velka suhteessa BKT:hen vuoden 2023 lopussa on komission kevään 2023 talousennusteessa hieman suurempi, 39,8 prosenttia.

(19) Toimenpiteiden, joita on toteutettu energian hinnannousun taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten lieventämiseksi, odotetaan edelleen vaikuttavan julkisen talouden rahoitusasemaan vuonna 2023. Kyse on pääasiassa toimenpiteistä, joita on jatkettu vuodesta 2022. Tukitoimenpiteiden nettokustannukset julkiselle taloudelle vuonna 2023 ovat komission kevään 2023 talousennusteen mukaan 1,0 prosenttia suhteessa BKT:hen¹⁰. Useimmat vuoden 2023 toimenpiteet eivät vaikuta energian hintojen noususta eniten kärsiviin kotitalouksiin tai yrityksiin kohdennetuilta eikä niillä täysin säilytetä energian kysynnän vähentämiseen ja energiatehokkuuden lisäämiseen kannustavaa hintasignaalia. Näin ollen kohdennettujen tukitoimenpiteiden määrä, joka on otettava huomioon arvioitaessa 12 päivänä heinäkuuta 2022 annetun neuvoston suosituksen¹¹ noudattamista, on komission kevään 2023 talousennusteen mukaan 0,1 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2023 (kun se vuonna 2022 oli 0,5 % suhteessa BKT:hen). Kustannusten, joita Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden tilapäisen suojelun tarjoaminen aiheuttaa julkiselle taloudelle, ennustetaan kasvavan 0,1 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen vuoteen 2022 verrattuna. Lisäksi odotetaan, että vuoden 2023 julkisen talouden rahoitusasema hyötyy siitä, että covid-19-kriisiin liittyvistä väliaikaisista hätätoimenpiteistä luovutaan asteittain (1,2 % suhteessa BKT:hen).

¹⁰ Luku kuvaa toimenpiteiden vuotuisia talousarviokustannuksia, mukaan lukien juoksevat tulot ja menot sekä mahdolliset pääomamenoja koskevat toimenpiteet.

¹¹ Neuvoston suositus, annettu 12 päivänä heinäkuuta 2022, Latvian vuoden 2022 kansallisesta uudistusohjelmasta sekä samassa yhteydessä annettu Latvian vuoden 2022 vakausohjelmaa koskeva neuvoston lausunto (EUVL C 334, 1.9.2022, s. 112).

- (20) Neuvosto suositti¹² 12 päivänä heinäkuuta 2022 antamassaan suosituksessa, että Latvia toteuttaisi toimia, joilla varmistetaan vuonna 2023, että kansallisesti rahoitettavien juoksevien perusmenojen kasvu on linjassa kaiken kaikkiaan neutraalin finanssipolitiikan virityksen kanssa, kun otetaan huomioon jatkettu väliaikainen ja kohdennettu tuki energian hintojen noususta eniten kärsiville kotitalouksille ja yrityksille sekä Ukrainasta pakeneville ihmisille. Latvian olisi oltava valmiina mukauttamaan juoksevia menoja tilanteen muuttuessa. Latvialle suositettiin myös, että se lisäisi julkisia investointeja vihreään ja digitaaliseen siirtymään sekä energiaturvallisuuteen ottaen huomioon REPowerEU-aloite, muun muassa tukivälineen ja muiden unionin varojen avulla.

¹² Latvian potentiaalisen tuotannon kasvu, jota käytetään finanssipolitiikan virityksen mittaamiseen, keskipitkällä aikavälillä (kymmenen vuoden keskiarvo) on komission kevään 2023 talousennusteen perusteella nimellisin luvuin arviolta 11,5 prosenttia.

(21) Vuonna 2023 finanssipolitiikan viritys on komission kevään 2023 talousennusteen mukaan elvyttävä (-0,9 % suhteessa BKT:hen) tilanteessa, jossa inflaatio on korkea. Vuonna 2022 finanssipolitiikan viritys oli neutraali (0,0 prosenttia suhteessa BKT:hen). Kansallisesti rahoitettujen juoksevien perusmenojen kasvulla (ilman päätösperäisiä tulopuolen toimenpiteitä) ennakoitaan olevan finanssipolitiikan viritykseen vuonna 2023 elvyttävä vaikutus, joka on 0,5 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen. Tähän sisältyy energian hintojen noususta eniten kärsiviin kotitalouksiin ja yrityksiin kohdennettujen tukitoimenpiteiden kustannusten pieneneminen 0,4 prosentilla suhteessa BKT:hen. Siihen sisältyvät myös kasvaneet kustannukset tilapäisen suojelelun tarjoamisesta Ukrainasta siirtymään joutuneille henkilöille (0,1 % suhteessa BKT:hen). Kansallisesti rahoitettujen juoksevien nettoperusmenojen elvyttävä vaikutus ei sen vuoksi ole seurausta kohdennetusta tuesta energian hintojen noususta eniten kärsiville kotitalouksille ja yrityksille sekä Ukrainasta pakeneville ihmisille. Kansallisesti rahoitettujen juoksevien perusmenojen (ilman päätösperäisiä tulopuolen toimenpiteitä) elvyttävä kasvu johtuu vuoden 2023 talousarviopakettiin sisältyvistä menopuolen toimenpiteistä, joihin kuuluvat muun muassa julkishallinnon ja terveydenhuoltohenkilöstön palkankorotukset, onkologian, tieteen ja tutkimuksen juokseviin menoihin osoitettu lisärahoitus ja muihin valtionhallinnon juokseviin menoihin osoitetut harkinnanvaraiset määrärahat sekä eläke- ja avustusmenojen kasvattaminen. Yhteenvetona voidaan todeta, että kansallisesti rahoitettujen juoksevien perusmenojen ennakoitu kasvu ei ole 12 päivänä heinäkuuta 2022 annetun neuvoston suosituksen mukainen. Tukivälineen avustuksilla ja muilla unionin varoilla rahoitettavien menojen ennakoitaan olevan 2,2 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2023, ja kansallisesti rahoitettavilla investoinneilla ennakoitaan olevan finanssipolitiikan viritykseen elvyttävä vaikutus, joka on 1,0 prosenttiyksikköä¹³.

¹³ Muilla kansallisesti rahoitettavilla pääomamenoilla ennakoitaan olevan kiristävä vaikutus, joka on 1,7 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen, koska komission ennusteesta vuodelle 2023 ei ole otettu huomioon energian toimitusvarmuuden turvaamiseksi luotuja maakaasuvarantoja eikä Ukrainalle annettua sotilaallista apua.

Sen vuoksi Latvia aikoo rahoittaa lisäinvestointeja tukivälineestä ja muista unionin varoista, ja sen ennakoidaan myös jatkavan kansallisesti rahoitettuja investointeja. Latvia aikoo rahoittaa julkisia investointeja vihreään ja digitaaliseen siirtymään sekä energiaturvallisuuteen. Esimerkkeinä voidaan mainita sähköajoneuvojen hankkiminen julkiseen liikenteeseen, kerrostalojen ja yritys kiinteistöjen energiatehokkuuden parantaminen, sähkönsiirto- ja jakeluverkkojen nykyaikaistaminen, pelastuspalvelujen toimintakyvyn vahvistaminen, julkishallinnon digitaalisten alustojen ja järjestelmien keskittäminen, digitaalisten taitojen ja prosessien digitalisoinnin kehittäminen yrityksissä, laajakaistainfrastruktuurin kehittäminen sekä koulutusalan digitalisoinnin edistäminen. Kyseisiä julkisia investointeja rahoitetaan pitkälti tukivälineellä ja muilla unionin varoilla.

- (22) Vuonna 2024 julkisen talouden alijäämän odotetaan vuoden 2023 vakausohjelman mukaan supistuvan 2,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Tämä supistuminen vuonna 2024 johtuu pääasiassa siitä, että energian hinnannousun vaikutusten lieventämiseksi toteutetut toimenpiteet lopetetaan asteittain, covid-19-pandemiaan liittyneitä juoksevia menoja ei enää ole ja pandemian vaikutuksista toipumiseksi tehdyt investoinnit saatetaan päätökseen vuonna 2023. Vuoden 2023 vakausohjelman mukaan julkisen talouden velan odotetaan kasvavan hieman vuoden 2024 loppuun mennessä 39,7 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Komission kevään 2023 talousennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä suhteessa BKT:hen on ennusteen koontipäivänä tiedossa olevien politiikkatoimien perusteella 2,7 prosenttia vuonna 2024. Tämä vastaa vuoden 2023 vakausohjelmassa ennakoitua alijäämää. Julkisen talouden velka suhteessa BKT:hen vuoden 2024 lopussa on komission kevään 2023 talousennusteessa suurempi, 40,5 prosenttia, mikä johtuu pääasiassa nimellisen BKT:n supistumisesta.

- (23) Vuoden 2023 vakausohjelman mukaan kaikista energiatukitoimenpiteistä luovutaan asteittain vuonna 2024. Myös komission oletus on, että energiatukitoimenpiteistä luovutaan kokonaan vuonna 2024. Tämä perustuu oletukseen, jonka mukaan energian hinnat eivät nouse uudelleen.
- (24) Asetuksessa (EY) N:o 1466/97 kehoitetaan parantamaan rakenteellista rahoitusasemaa vuosittain keskipitkän aikavälin julkisen talouden tavoitteen saavuttamiseksi käyttäen viitearvona 0,5:tä prosenttia suhteessa BKT:hen¹⁴. Ottaen huomioon julkisen talouden kestävyteen liittyvät näkökohdat ja tarpeen supistaa alijäämää alle perussopimuksessa asetetun 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen komissio katsoo, että rakenteellista rahoitusasemaa olisi asianmukaista parantaa vähintään 0,5 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2024. Jotta tällainen parannus voidaan varmistaa, kansallisesti rahoitettujen nettomääräisten perusmenojen kasvu¹⁵ ei komission menetelmän mukaisesti saisi vuonna 2024 olla enempää kuin 3,0 prosenttia, kuten nyt suositellaan. Tämä auttaa myös hillitsemään selvästi euroalueen keskiarvon ylittävää pohjainflaatiota, joka voi jatkuessaan johtaa kilpailukyvyyn heikkenemiseen. Samaan aikaan olisi asteittain luovuttava jäljellä olevista energiatukitoimenpiteistä (komission tämänhetkisen arvion mukaan 1,0 % suhteessa BKT:hen vuonna 2023), jos energiamarkkinoiden kehitys sen sallii, ja aloitettava vähiten kohdennetuista toimenpiteistä, ja saatavat säästöt olisi käytettävä julkisen talouden alijäämän supistamiseen. Komission arvioiden mukaan tämä johtaisi siihen, että nettomääräisten perusmenojen kasvu alittaisi vuodeksi 2024 suositellun enimmäiskasvuvauhdin. Lisäksi kansallisesti rahoitettujen nettomääräisten juoksevien perusmenojen kasvu vuonna 2023 ei komission kevään 2023 talousennusteen mukaan ole 12 päivänä heinäkuuta 2022 annetun neuvoston suosituksen mukainen. Jos ennuste toteutuu, nettomääräisten perusmenojen kasvua olisi asianmukaista hidastaa vuonna 2024.

¹⁴ Asetuksen (EY) N:o 1466/97 5 artiklassa edellytetään myös yli 0,5 prosentin sopeutusta suhteessa BKT:hen niiden jäsenvaltioiden osalta, joiden julkinen velka on yli 60 prosenttia suhteessa BKT:hen tai joiden velanhoitokykyyn kohdistuu huomattavampia riskejä.

¹⁵ Nettomääräiset perusmenot määritellään kansallisesti rahoitetuiksi menoiksi ilman päätösperäisiä tulopuolen toimenpiteitä, korkomenoja ja suhdanteesta johtuvia työttömyysmenoja.

- (25) Olettaen, että politiikka säilyy muuttumattomana, kansallisesti rahoitetut nettomääräiset perusmenot kasvavat komission kevään 2023 talousennusteen mukaan 1,3 prosenttia vuonna 2024. Tämä alittaa suositellun kasvuvauhdin.
- (26) Vuoden 2023 vakausohjelman mukaan julkiset investoinnit kasvavat vuosien 2023 ja 2024 välisenä aikana 5,5 prosentista suhteessa BKT:hen 6,1 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Investoinnit kasvavat, koska sekä kansallisesti rahoitettuja investointeja että investointeja, joita unioni rahoittaa muun muassa tukivälineen kautta, lisätään.
- (27) Vuoden 2023 vakausohjelmassa esitetään julkisen talouden keskipitkän aikavälin kehitysura vuoteen 2026 saakka. Vuoden 2023 vakausohjelman mukaan julkisen talouden alijäämä supistuu 2,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2025 ja 0,7 prosenttiin vuoteen 2026 mennessä. Julkisen talouden alijäämän ennakoidaan sen vuoksi supistuvan alle 3 prosenttiin vuoteen 2024 mennessä ja pysyvän alle 3 prosentissa suhteessa BKT:hen ohjelmakauden aikana. Vuoden 2023 vakausohjelman mukaan julkisen talouden velka pienenee siten, että se on vuoden 2024 lopussa 39,7 prosenttia ja vuoden 2026 loppuun mennessä 38,9 prosenttia suhteessa BKT:hen.

(28) Latvian verotulot suhteessa BKT:hen ovat huomattavasti alle unionin keskiarvon. Tämä rajoittaa julkisten palvelujen, erityisesti terveydenhuollon ja sosiaaliturvan, tarjoamista. Pääomaa ja omaisuutta verotetaan suhteellisen vähän unionin keskiarvoon verrattuna, mikä tarjoaa mahdollisuuden lisätä verotuloja. Lisäksi Latvian työverotulot ovat melko vähäiset suhteellisen korkeasta veroasteesta huolimatta. Tämä viittaa siihen, että tarvitaan jatkuvia toimia verosäännösten noudattamisen parantamiseksi ja harmaan talouden torjumiseksi. Köyhyys ja eriarvoisuus ovat edelleen merkittävä ongelma, mikä johtuu erityisesti sosiaaliturvaan käytettyjen varojen vähäisyydestä. Sosiaalisen turvaverkon riittävyyttä on parannettu, mutta köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen suuri erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien keskuudessa. Vanhuusiän köyhyys- ja syrjäytymisriski on unionin suurin (45,9 % Latviassa verrattuna unionin 19,5 %:iin vuonna 2021), ja riski on erittäin suuri myös vammaisten kohdalla (41,2 % Latviassa verrattuna unionin 29,7 %:iin vuonna 2021). Yksilöllisiin tarpeisiin perustuvien sosiaalipalvelujen saatavuus ja laatu ovat edelleen ongelma, koska sosiaalityöntekijöistä on pulaa ja työtaakka on suuri. Lisäksi kuntien välillä on eroja. Pitkäaikaishoitojärjestelmä on hajanainen, ja siirtymisessä laitoshoidosta kotihoitoon ja yhteisöperustaisiin palveluihin on edistytty vain vähän. Sosiaalisten asuntojen riittävyys ja saatavuus on rajallista, koska pitkän aikavälin rahoitus on riittämätöntä. Julkisten terveydenhuoltomenojen osuus BKT:stä on alhainen unionin keskiarvoon verrattuna, ja keskipitkän aikavälin talousarviosuunnitelmissa sen odotetaan edelleen pienenevän. Vuoden 2023 vakausohjelman mukaan tämä osuus supistuu vuoden 2022 5,6 prosentista suhteessa BKT:hen 3,6 prosenttiin vuonna 2026. Osuus on myös huomattavasti pienempi kuin vuoteen 2027 mennessä tarvittava terveydenhuollon julkisen rahoituksen määrä, joka on 6 prosenttia suhteessa BKT:hen vuosia 2021–2027 koskevissa Latvian kansanterveyspolitiikan suuntaviivoissa esitetyn mukaisesti. Tämä supistuminen johtuu pääasiassa covid-19-pandemiaan liittyneen väliaikaisen tuen asteittaisesta lopettamisesta, mutta terveydenhuollon kestävä rahoitusta koskevat suunnitelmat puuttuvat myös. Lisäksi Latviassa on pulaa terveydenhuoltoalan työvoimasta, erityisesti sairaanhoitajista. Tämän vuoksi terveydenhuoltopalvelujen nopea ja yhdenvertainen saatavuus on rajallista.

- (29) Elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää asetuksen (EU) 2021/241 19 artiklan 3 kohdan b alakohdan ja kyseisen asetuksen liitteessä V olevan kriteerin 2.2 mukaisesti laajan joukon toisiaan vahvistavia uudistuksia ja investointeja, jotka on määrä toteuttaa vuoteen 2026 mennessä. Latvian elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpano on käynnissä. Latvia on esittänyt yhden maksupyynnön, joka vastaa yhdeksää välitavoitetta ja jonka perusteella maksetaan yhteensä 201 miljoonaa euroa. Energian ja rakennusmateriaalien hintojen nousuun liittyvien objektiivisten olosuhteiden sekä Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan aiheuttamien toimitusrajoitusten vuoksi Latvia aikoo esittää suunnitelmaansa muutoksia sekä lisätä uuden REPowerEU-luvun nopeuttaakseen talouden hiilestä irtautumista ja vähentääkseen riippuvuutta fossiilisista polttoaineista. Uuden REPowerEU-luvun nopea sisällyttäminen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan antaa mahdollisuuden rahoittaa lisä uudistuksia ja -investointeja, jotka tukevat Latvian strategisia tavoitteita energian ja vihreän siirtymän alalla. Paikallis- ja alueviranomaisten, työmarkkinaosapuolten ja muiden asiaankuuluvien sidosryhmien järjestelmällinen ja tosiasiallinen osallistuminen on edelleen tärkeää, jotta elpymis- ja palautumissuunnitelman ja sitä laajemman muun talous- ja työllisyyspolitiikan täytäntöönpano onnistuu ja jotta voidaan varmistaa laaja sitoutuminen politiikan yleiseen linjaan.
- (30) Komissio hyväksyi kaikki Latvian koheesiopolitiikan ohjelma-asiakirjat vuonna 2022. Koheesiopolitiikan ohjelmien nopea täytäntöönpano, joka täydentää elpymis- ja palautumissuunnitelmaa, REPowerEU-luku mukaan lukien, ja luo sen kanssa synergiaa, on keskeinen tekijä vihreän ja digitaalisen siirtymän aikaansaamisen, taloudellisen ja sosiaalisen häiriönsietokyvyn parantamisen sekä Latvian alueiden tasapainoisen kehittymisen kannalta.
- (31) Elpymis- ja palautumissuunnitelmassa ja koheesiopolitiikan ohjelmissa käsiteltyjen taloudellisten ja sosiaalisten haasteiden lisäksi Latviassa on haasteita, jotka liittyvät rahoituksen saantiin, energiaan ja vihreään siirtymään.

(32) Yksityisen sektorin luotonanto oli yksi prosentti suhteessa BKT:hen vuonna 2021, mikä oli huomattavasti alle talouden kasvuvauhdin. Tämä vähentää edelleen yksityisen sektorin velkaa, joka on unionin alhaisimpia. Luotonannon heikko kasvu johtuu jossakin määrin heikosta kysynnästä, mutta siihen vaikuttavat myös monet tarjontapuolen haasteet. Pienten ja keskisuurten yritysten on ollut erityisen vaikeaa saada luottoa. Tämä johtuu osittain niiden suuremmasta luottoriskistä mutta myös korkeista luottokustannuksista ja byrokratiasta. Lisäksi niiden on vakuudeksi tarjoamiensa omaisuuserien heikon likviditeetin vuoksi erityisen vaikeaa saada luottoa Riian alueen ulkopuolella. Tämä muodostaa merkittävän esteen sekä asunto- että yrityslainoitukselle. Poliittikkatoimilla lainanantoa on tuettu lähinnä yhdistämällä se julkisiin avustuksiin. Tästä aiheutuu kuitenkin huomattavia kustannuksia valtion talousarviolle, joten se ei ole kestävä tapa lisätä lainanantoa. Lainojen tarjonnan esteiden purkaminen edellyttää, että parannetaan yleisellä tasolla läpinäkyvyyttä ja luottamusta liiketoimintaympäristöön, mihin kuuluu myös harmaan talouden vähentäminen. Lisäksi maksukyvyttömyysmenettelyn parantaminen siten, että yritysten uudelleenjärjestelyjen osuus kasvaisi ja lainojen takaisinperintäaste mahdollisesti parantuisi, vähentäisi pankkien toteamia riskejä ja lisäisi siten luotonantoa. Kohdennetut laina- ja takausjärjestelmät voisivat auttaa vähentämään pankeille aiheutuvia likviditeettiriskejä, kun ne hyväksyvät vakuuksia suhteellisen epälikvideillä markkinoilla. Julkisen sektorin lainajärjestely, jolla tuetaan strategisesti tärkeitä investointeja esimerkiksi vihreään siirtymään ja aluekehitykseen, voisi lisätä tosiasiallista kilpailua pankkimarkkinoilla tai täyttää markkinavajeen silloin, kun pankkirahoitus on liian kallista tai sitä ei ole saatavilla. Lisäksi julkiset takaus- ja lainanantojärjestelmät ovat huomattavasti kustannustehokkaampi tapa tukea yksityistä lainanottoa kuin avustusjärjestelmät. Pankkirahoituksen esteiden lisäksi vaihtoehtoisten rahoituslähteiden markkinat ovat Latviassa alikehittyneet. On mahdollista parantaa yritysten mahdollisuuksia saada rahoitusta kyseisiltä markkinoilta.

(33) Latvia varmisti riippumattomuutensa venäläisestä kaasusta, kun parlamentti päätti heinäkuussa 2022 lopettaa venäläisen maakaasun ostamisen 1 päivästä tammikuuta 2023 alkaen. Kotimaiset kaasuntoimittajat ovat löytäneet vaihtoehtoisia maakaasun lähteitä Liettuan Klaipėdan nestekaasuterminaalista ja Suomen Inkoossa sijaitsevasta uudesta nestekaasuterminaalista. Nykytilanne on osoittanut, että uusiutuviin energialähteisiin perustuvien sähköntuotantolaitosten hitaasti edennyttä käyttöönottoa on nopeutettava. Latviassa uusiutuvan energian osuus on unionin suurimpia, vaikka tämä osuus pysyikin ennallaan vuosina 2020 ja 2021. Latvia hyötyisi tuuli- ja aurinkoenergian käyttöönoton vauhdittamisesta, sillä se on toimivin keino lisätä uusiutuvan energian osuutta pitkällä aikavälillä. Latvian elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää jo toimenpiteitä maatuulivoiman käyttöönoton sääntelyesteiden poistamiseksi. Lisätoimia voitaisiin kuitenkin toteuttaa uusiutuvien energialähteiden käyttöönoton nopeuttamiseksi sähköntuotannossa, lämmityksessä ja jäädytyksessä. Tämä voisi tarkoittaa muun muassa sähköverkon nykyaikaistamista, uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön hajautetun tuotannon edistämistä, sähköjärjestelmän joustavuuden lisäämistä (kysyntäjousto ja varastointi), lupamenettelyjen parantamista sekä oikeudellisen kehyksen ja kannustimien luomista energiayhteisöjen edistämiseksi. Latvian ja unionin sähköverkon synkronoinnin loppuunsaattaminen lisäisi siirtokapasiteettia, jotta merellä ja maalla tuotettavan uusiutuvan energian osuutta Latvian verkossa voitaisiin lisätä. Latvian sähköverkko, kuten muidenkin Baltian maiden sähköverkot, on edelleen altis häiriöille, koska se on synkronoitu (Valko-Venäjän, Venäjän, Viron, Liettuan ja Latvian välisen) BRELL-verkon kanssa. Sähköverkon alueellinen synkronointi muun unionin kanssa edistyy, mutta se on vielä saatettava päätökseen. Tätä varten tarvitaan yhteistyötä Viron ja Liettuan kanssa. Maakaasun kulutus vähentyi Latviassa 30 prosenttia elokuun 2022 ja maaliskuun 2023 välisenä aikana, kun sitä verrataan keskimääräiseen kaasunkulutukseen samalla ajanjaksolla edeltävien viiden vuoden aikana. Tämä ylittää 15 prosentin vähennystavoitteen. Latvia voi jatkaa kaasun kysynnän tilapäiseen vähentämiseen tähtäviä toimia 31 päivään maaliskuuta 2024 saakka neuvoston asetuksen (EU) 2022/1369¹⁶ mukaisesti.

¹⁶ Neuvoston asetus (EU) 2022/1369, annettu 5 päivänä elokuuta 2022, koordinoituista kaasun kysynnän vähentämistoimenpiteistä (EUVL L 206, 8.8.2022, s. 1).

- (34) Latvian olisi nopeutettava toimiaan, joilla lisätään energiatehokkuustoimenpiteitä rakennuskannan, liikenteen ja teollisuuden hiilestä irtautumiseksi, ja otettava käyttöön uusia rahoitus- ja tukitoimenpiteitä pitkän aikavälin peruskorjausstrategiassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.
- (35) Vihreän siirtymän kannalta keskeisten alojen ja ammattien työvoimapula ja osaamisvaje, muun muassa valmistusteollisuudessa sekä nettonollatekniologioiden käyttöönotossa ja ylläpidossa, aiheuttavat pullonkauloja nettonollatalouteen siirtymisessä. Korkealaatuiset koulutusjärjestelmät, jotka vastaavat työmarkkinoiden muuttuviin tarpeisiin, sekä kohdennetut täydennys- ja uudelleenkoulutustoimenpiteet ovat avainasemassa osaamisvajeen vähentämisessä ja työmarkkinoille pääsyn ja työvoiman uudelleenkohdentamisen edistämisessä. Hyödynnettävissä olevan työvoiman saamiseksi käyttöön näiden toimenpiteiden on oltava erityisesti sellaisten henkilöiden, alojen ja alueiden ulottuvilla, joihin vihreä siirtymä vaikuttaa eniten. Vuonna 2022 työvoimapulasta raportoitiin 25:ssä niistä 436 ammatista, joissa tarvitaan vihreän siirtymän edellyttämää erityisosaamista tai -asiantuntemusta. Näitä olivat muun muassa sähköasentajat ja koneinsinöörit. Työvoimapulan raportoitiin rajoittavan tuotantoa teollisuudessa ja rakentamisessa.
- (36) Neuvosto on tutkinut vuoden 2023 vakausohjelman komission tekemän arvioinnin perusteella, ja sen lausunto¹⁷ ilmenee suosituksesta 1.

¹⁷ Asetuksen (EY) N:o 1466/97 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

(37) Koska euroalueen jäsenvaltioiden taloudet ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa ja koska ne myötävaikuttavat yhdessä talous- ja rahaliiton toimintaan, neuvosto on suosittanut, että euroalueen jäsenvaltiot ryhtyvät – myös elpymis- ja palautumissuunnitelmiansa kautta – toimiin, joiden avulla ne i) säilyttävät velkakestävyuden ja pidättäytyvät laaja-alaisesta kokonaiskysynnän tukemisesta vuonna 2023, kohdentavat korkeiden energian hintojen vaikutuksen lieventämiseksi toteutettavat finanssipoliittiset toimenpiteet paremmin ja selvittävät asianmukaisia tapoja lopettaa tuki energian hintapaineiden vähentyessä, ii) pitävät julkisten investointien määrän korkeana ja edistävät yksityisiä investointeja, joilla tuetaan vihreää ja digitaalista siirtymää, iii) tukevat palkkakehitystä, joka lieventää ostovoiman heikkenemistä, rajoittaen samalla kerrannaisvaikutuksia inflaatioon, parantavat edelleen aktiivista työvoimapolitiikkaa ja korjaavat osaamisvajeita, iv) parantavat liiketoimintaympäristöä ja varmistavat, että yrityksille annettava energiatuki on kustannustehokasta, väliaikaista ja kohdennettu elinkelpoisiin yrityksiin ja että sillä ylläpidetään kannustimia vihreään siirtymään, ja v) säilyttävät makrotalouden vakauden ja seuraavat riskejä sekä jatkavat samalla työtä pankkiunionin viimeistelemiseksi. Latvian osalta suosituksilla 1, 2, 3 ja 4 myötävaikutetaan euroaluetta koskevassa vuoden 2023 suosituksessa esitettyjen ensimmäisen, toisen, kolmannen ja neljännen suosituksen täytäntöönpanoon,

SUOSITTAA, että Latvia toteuttaa vuosina 2023 ja 2024 toimia, joilla se

1. purkaa voimassa olevat hätätilanteen energiatukitoimenpiteet ja käyttää saatavat säästöt julkisen talouden alijäämän supistamiseen mahdollisimman pian vuosina 2023 ja 2024; jos uusi energian hinnan nousu edellyttää uusia tai jatkettuja tukitoimenpiteitä, varmistaa, että tällaiset tukitoimenpiteet kohdennetaan haavoittuvassa asemassa olevien kotitalouksien ja yritysten suojelemiseen, että julkisella taloudella on toimenpiteisiin varaa ja että kannustimet energiansäästöön säilyvät;

varmistaa finanssipolitiikan maltillisuuden erityisesti rajoittamalla kansallisesti rahoitettujen nettomääräisten perusmenojen nimelliskasvun vuonna 2024 enintään 3,0 prosenttiin¹⁸;

jatkaa kansallisesti rahoitettuja julkisia investointeja ja varmistaa tukivälineen avustusten ja muiden unionin varojen tuloksellisen käytön erityisesti vihreän ja digitaalisen siirtymän edistämiseksi;

noudattaa vuoden 2024 jälkeen edelleen asteittaiseen ja kestäväan vakauttamiseen tähtävää julkisen talouden keskipitkän aikavälin strategiaa yhdistettynä investointeihin ja uudistuksiin, joilla edistetään voimakkaampaa kestäväa kasvua, jotta saavutetaan maltillinen julkisen talouden keskipitkän aikavälin rahoitusasema;

laajentaa muun muassa kiinteistöjen ja pääoman verotusta ja vahvistaa terveydenhuollon ja sosiaaliturvan riittävyttä;

2. jatkaa elpymis- ja palautumissuunnitelmansa vakaata täytäntöönpanoa ja viimeistelee REPowerEU-luvun ripeästi, jotta sen täytäntöönpano voidaan aloittaa nopeasti; jatkaa koheesipolitiikan ohjelmien nopeaa täytäntöönpanoa, joka täydentää elpymis- ja palautumissuunnitelmaa ja luo sen kanssa synergiaa;

¹⁸ Tämän arvioidaan vastaavan rakenteellisessa rahoitusasemassa vähintään 0,5 prosentin vuotuista parannusta suhteessa BKT:hen vuonna 2024, kuten johdanto-osan 24 kappaleessa todetaan.

3. parantaa pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia saada rahoitusta julkisten laina- ja takausjärjestelmien kautta, jotta voidaan helpottaa strategisesti tärkeitä investointeja erityisesti vihreään siirtymään ja aluekehitykseen;
4. vähentää yleistä riippuvuutta fossiilisista polttoaineista nopeuttamalla uusiutuvien energialähteiden, erityisesti maa- ja merituulienergian sekä aurinkoenergian, käyttöönottoa ja vahvistamalla energiätehokkuustoimenpiteitä esimerkiksi uusilla rahoitus- ja tukitoimenpiteillä pitkän aikavälin peruskorjausstrategian tavoitteiden saavuttamiseksi; varmistaa energiaverkkoyhteyksien riittävän kapasiteetin toimitusvarmuuden lisäämiseksi ja jatkaa synkronointia unionin sähköverkon kanssa; lisää panostusta politiikkatoimiin, joiden tarkoituksena on vihreän siirtymän edellyttämien taitojen ja osaamisen tuottaminen ja hankkiminen.

Tehty Brysselissä

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja
